

Hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil những năm gần đây

Nguyễn Thị Huệ^(*)

Chu Thị Hương^(**)

Tóm tắt: Brazil là quốc gia có nền kinh tế phát triển nhất khu vực Mỹ Latinh. Việt Nam và Brazil bắt đầu thiết lập quan hệ ngoại giao từ năm 1989. Trong giai đoạn đầu, hợp tác thương mại giữa hai nước chưa thực sự đáng kể, nhưng kể từ đầu thập niên 2000 quan hệ hợp tác Việt Nam - Brazil đã liên tục được thúc đẩy và đặc biệt đã có những bước tiến vượt bậc trong những năm gần đây. Tuy vậy, hợp tác thương mại giữa hai nước vẫn còn nhiều dư địa có thể khai thác và nhiều cơ hội, đặc biệt là nếu việc đàm phán hiệp định thương mại tự do giữa Việt Nam và Khối thị trường chung Nam Mỹ (MERCOSURE) thành công. Bài viết phân tích tình hình hợp tác thương mại giữa Việt Nam và Brazil những năm gần đây, chỉ ra các cơ hội phát triển, làm rõ một số vấn đề đặt ra, từ đó đưa ra một số đề xuất nhằm thúc đẩy hợp tác thương mại giữa hai nước trong thời gian tới.

Từ khóa: Hợp tác thương mại, Việt Nam, Brazil

Abstract: Brazil has the largest economy in Latin America. Vietnam and Brazil first established diplomatic relations in 1989. Vietnam - Brazil trade cooperation in the early stages was not really significant, but has continuously been promoted since the early 2000s and gained remarkable progress in recent years. However, there remains much room to improve which also includes many opportunities, especially when the negotiation of a free trade agreement between Vietnam and the South American Common Market (MERCOSURE) is achieved. The paper analyzes the situation of trade cooperation between Vietnam and Brazil in recent years, indicates development opportunities, clarifies some raised issues, and then makes some proposals to promote trade cooperation between the two countries in the near future.

Keywords: Trade Cooperation, Vietnam, Brazil

Ngày nhận bài: 22/11/2023; Ngày duyệt đăng: 22/02/2024

1. Mở đầu

Brazil được xác định là nền kinh tế lớn thứ 12 trên thế giới với tổng sản phẩm

quốc nội danh nghĩa (GDP) đạt 7,348 nghìn tỷ Real tương đương với 1,363 nghìn tỷ USD và lớn thứ 8 tính theo sức mua tương đương vào năm 2020. Brazil còn là thị trường tiêu thụ lớn nhất khu vực Nam Mỹ với quy mô dân số lên đến 200

^(*), ^(**) ThS., Viện Thông tin Khoa học xã hội, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: huehoaiphuc@gmail.com

triệu người. Trung bình mỗi năm, nước này nhập khẩu hơn 236 tỷ USD hàng hóa, trong đó có 30% hàng hóa đến từ khu vực châu Á (Cục Xúc tiến thương mại, 2022). Với nền kinh tế hỗn hợp, dân số lớn cùng với văn hóa tiêu dùng mạnh mẽ, Brazil được xem là thị trường tiềm năng cho các sản phẩm và dịch vụ, đem đến nhiều cơ hội phát triển và mở rộng thị trường cho các doanh nghiệp Việt Nam. Sự kết hợp giữa điều kiện thị trường đầy hứa hẹn của Brazil và khả năng cung cấp các sản phẩm chất lượng và giá cả hợp lý của các doanh nghiệp Việt Nam tạo ra mối quan hệ cùng có lợi giữa hai bên. Trong khi Brazil phải đối mặt với một thách thức lớn là vấn đề chi phí lao động cao làm tăng giá cả hàng hóa và dịch vụ, thì Việt Nam lại có lợi thế cạnh tranh là thị trường lao động dồi dào và chi phí nhân công giá rẻ. Tận dụng được lợi thế này, các doanh nghiệp Việt Nam có khả năng đạt được lợi thế khác biệt so với các đối thủ cạnh tranh tại thị trường Brazil, qua đó có vị thế tốt để phát triển mạnh tại thị trường này.

Sau 35 năm thiết lập quan hệ ngoại giao (từ năm 1989), đặc biệt là từ khi thiết lập mối quan hệ đối tác toàn diện năm 2007, quan hệ hợp tác Việt Nam - Brazil đã và đang tiếp tục phát triển tích cực trên tất cả các lĩnh vực. Việt Nam hiện là đối tác thương mại chính của Brazil ở khu vực Đông Nam Á, ngược lại Brazil cũng là đối tác thương mại lớn nhất của Việt Nam tại khu vực Mỹ Latinh. Tuy nhiên, hợp tác thương mại giữa hai nước vẫn còn khiêm tốn, còn nhiều dư địa có thể khai thác. Việt Nam và Brazil có nhiều nét tương đồng, đều là những nền kinh tế hoạt động theo cơ chế thị trường, những rào cản thương mại đã và đang được dỡ bỏ, đặc biệt là nếu hiệp định thương mại tự do (FTA) giữa Việt Nam với Khối thị

trường chung Nam Mỹ (MERCOSURE)¹ được đàm phán thành công.

2. Hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil những năm gần đây

Bảng 1: Kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa Việt Nam - Brazil từ đầu thập niên 2000 đến nay
(Đơn vị: triệu USD)

Năm	Xuất khẩu	Nhập khẩu	Tổng giá trị xuất nhập khẩu
2000	13,9	10,7	24,6
2001	15,1	12,6	27,7
2002	12,2	29,1	41,3
2003	22,6	33,4	56,0
2004	25,0	46,6	71,6
2005	32,3	75,6	107,9
2006	61,9	146,6	208,5
2007	102,6	230,7	333,3
2008	183,1	373,9	557,0
2009	200,0	346,8	546,8
2010	492,8	543,6	1.036,4
2011	597,9	938,3	1.536,2
2012	718,1	1019,3	1.737,4
2013	1104,8	1294,5	2.399,3
2014	1480,7	1849,3	3.330,0
2015	1435,8	2437,1	3.872,9
2016	1332,4	1722,3	3.054,7
2017	2039,5	1837,9	3.877,4
2018	2059,4	2386,7	4.446,1
2019	2147,3	2746,5	4.893,8
2020	1826,3	2903,6	4.729,9
2021	2266,2	4106,1	6.372,3
2022	2237,6	4547,9	6.785,5

Nguồn: Tổng hợp từ: Tổng cục Thống kê, *Tổng giá trị xuất khẩu và nhập khẩu hàng hóa phân theo khối nước, phân theo nước và vùng lãnh thổ chủ yếu*, các năm từ 2000 đến 2022, <https://www.gso.gov.vn/px-web-2/?pxid=V0811&theme=Th%C6%B0%C6%A1ng%20m%E1%BA%A1i%20C%20gi%C3%A1%20c%E1%BA%A3>

¹ MERCOSUR là khối kinh tế lớn thứ 5 thế giới, gồm 4 quốc gia thành viên (Brazil, Argentina, Uruguay và Paraguay) với thế mạnh sản xuất, xuất khẩu nông sản, thức ăn chăn nuôi, nguyên liệu công nghiệp, khoáng sản. Đây là khu vực nhập khẩu cho các ngành sản xuất của Việt Nam, đồng thời cũng là thị trường tiềm năng đối với các mặt hàng tiêu dùng vốn là thế mạnh xuất khẩu của Việt Nam (<https://baoquocte.vn/viet-nam-va-mercotur-se-som-khoi-dong-dam-phan-fta-228106.html>).

Năm 1989 khi Việt Nam - Brazil thiết lập quan hệ ngoại giao, tổng kim ngạch thương mại hai chiều chỉ đạt 16 triệu USD (Hoàng Thùy, 2023). Tuy nhiên, bất chấp những thách thức đến từ những biến động chính trị, kinh tế,... trên toàn cầu, trao đổi thương mại giữa hai nước đã không ngừng gia tăng trong hai thập niên đầu của thế kỷ XXI. Nếu như năm 2000 tổng kim ngạch thương mại giữa hai nước chỉ là 24,6 triệu USD, thì đến năm 2007 con số này đã tăng 13,5 lần, lên tới 333,3 triệu USD và sau 10 năm (năm 2017) đạt mức hơn 3,8 tỷ USD (Bảng 1).

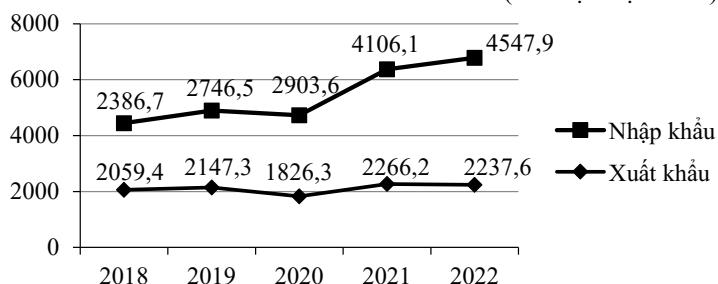
Xét riêng trong khoảng 5 năm gần đây, tổng kim ngạch xuất nhập khẩu giữa hai nước hầu hết đều tăng qua các năm. Tổng kim ngạch xuất nhập khẩu năm 2019 đạt gần 4,9 tỷ USD, tăng hơn 10% so với năm 2018 (4,4 tỷ USD), năm 2020 giảm chỉ còn hơn 4,7 tỷ USD do ảnh hưởng của dịch Covid-19. Năm 2021, mặc dù thiếu hụt nguồn cung cùng sự tắc nghẽn lưu chuyển hàng hóa phá vỡ hàng loạt chuỗi cung ứng trên toàn cầu nhưng tổng kim ngạch xuất nhập khẩu giữa hai nước vẫn tăng mạnh, đạt mức 6,37 tỷ USD, tăng 34,7% so với năm 2020. Đến năm 2022, do vẫn còn ảnh hưởng nặng nề của dịch Covid-19, nguồn cung bị đứt gãy, giá nhiên liệu, nguyên liệu đầu vào cho sản xuất tăng cao cùng nhu cầu nhập khẩu hàng hóa trên thị trường thế giới giảm sút khi khó khăn kinh tế ở các nước phát triển ngày càng trầm trọng sau xung đột tại Ukraine nên hoạt động sản xuất, xuất nhập khẩu ở Việt Nam cũng đứng trước nhiều khó khăn, thách thức. Mặc dù vậy, kinh tế Việt Nam

vẫn duy trì được các chỉ số kinh tế vĩ mô ổn định. Giá cước vận tải biển giảm đáng kể trong năm 2022 cũng hỗ trợ cho xuất khẩu hàng hóa, nâng cao khả năng cạnh tranh. Hơn nữa, Brazil cũng thuộc số các quốc gia có mức lạm phát cao. Do đó, kim ngạch thương mại hai chiều giữa Việt Nam và Brazil năm 2022 vẫn đạt mức cao kỷ lục với 6,78 tỷ USD, tăng 6,4% so với năm 2021 (Bảng 1).

Như vậy, nếu tính từ năm 1989 khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao đến năm 2022, kim ngạch thương mại hai chiều đã tăng gấp hơn 400 lần (6,78 tỷ USD so với 16 triệu USD). Những con số này thể hiện mức tăng trưởng đáng kể và nổi bật trong hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil.

Biểu đồ 1: Kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa Việt Nam - Brazil những năm gần đây

(Đơn vị: triệu USD)

Nguồn: Tổng hợp từ: Tổng cục Thống kê, *Tổng giá trị xuất khẩu và nhập khẩu hàng hóa phân theo khối nước, phân theo nước và vùng lãnh thổ chủ yếu*, các năm từ 2018 đến 2022, <https://www.gso.gov.vn/px-web-2/?pxid=V0811&theme=Th%C6%B0%C6%A1ng%20m%E1%BA%A1i%2C%20gi%C3%A1%20c%E1%BA%A3>

Số liệu ở Biểu đồ 1 cho thấy, kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa Việt Nam - Brazil trong khoảng 5 năm trở lại đây có chiều hướng đi lên, chỉ riêng năm 2020 giảm sâu do ảnh hưởng của dịch Covid-19, sau đó tăng đều trở lại. Năm 2019, tổng kim ngạch xuất khẩu của Việt Nam sang Brazil đạt khoảng 2,15 tỷ USD (tăng 4,28% so với năm 2018), nhập khẩu đạt 2,75 tỷ USD

(tăng 15% so với năm 2018). Năm 2021, Việt Nam xuất khẩu sang Brazil đạt 2,26 tỷ USD (tăng 24% so với năm 2020), nhập khẩu từ Brazil đạt 4,1 tỷ USD (tăng 41% so với năm 2020). Năm 2022, Việt Nam xuất khẩu sang Brazil đạt hơn 2,24 tỷ USD (giảm 1% so với năm 2021), nhập khẩu từ Brazil đạt 4,55 tỷ USD (tăng 11% so với năm 2021).

Năm 2023, hợp tác thương mại giữa Việt Nam và Brazil có những bước tiến đáng kể hơn nữa và đạt được một số mốc quan trọng. Theo Thương vụ Việt Nam tại Brazil, thống kê từ đầu năm đến tháng 10/2023, kim ngạch thương mại hai chiều giữa hai nước đạt 5,08 tỷ USD, tăng 0,7% so với cùng kỳ năm 2022. Trong đó, Việt Nam xuất khẩu sang Brazil đạt 1,85 tỷ USD, tăng 11%, Việt Nam nhập khẩu từ thị trường này đạt 3,24 tỷ USD, giảm 4,3% so với cùng kỳ năm 2022 (Dẫn theo: Nguyễn Văn, 2023).

Hiện nay, các nước thuộc MERCOSUR chưa có bất cứ thỏa thuận ưu đãi thương mại nào với các quốc gia có cơ cấu hàng hóa xuất khẩu cạnh tranh trực tiếp với Việt Nam, dòng chảy thương mại giữa MERCOSUR và Việt Nam chiếm gần 1/4 tổng dòng chảy thương mại giữa MERCOSUR và ASEAN, do vậy, việc tiếp cận thị trường này sẽ tạo ra cú hích lớn cho hàng hóa nước ta. Cơ cấu hàng hóa mang tính bổ sung cho nhau và không cạnh tranh trực tiếp cũng là một thế mạnh của Việt Nam trong việc tiếp cận gần hơn với thị trường Brazil. Hơn nữa, thị trường Brazil không quá khắt khe và thị hiếu người dân rất đa dạng cùng với sự bổ sung cho nhau trong nhiều lĩnh vực nhờ năng lực xuất khẩu thiết bị công nghệ của Việt Nam và nông sản của Brazil. Nhiều mặt hàng của Việt Nam có thể được tiếp nhận tại thị trường rất đông dân này.

Việt Nam xuất khẩu chủ yếu các loại hàng hóa cho người tiêu dùng cuối cùng sang Brazil và nhập khẩu chủ yếu các mặt hàng nguyên liệu phục vụ sản xuất, chế biến, nuôi trồng từ thị trường này.

Những mặt hàng xuất khẩu chủ lực của Việt Nam sang Brazil là: điện thoại và linh kiện; máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện; giày dép; máy ảnh, máy quay phim và linh kiện; máy móc, thiết bị, dụng cụ và phụ tùng khác; hàng thủy sản; xơ, sợi dệt; hàng dệt, may;... Các mặt hàng này đang có chỗ đứng khá tốt, tăng trưởng ổn định và có xu hướng tăng trưởng kim ngạch tốt trên thị trường Brazil.

Về cơ cấu mặt hàng xuất khẩu của Việt Nam sang Brazil năm 2018, điện thoại và linh kiện là mặt hàng dẫn đầu với giá trị 802 triệu USD, tiếp đến là các mặt hàng: máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện 281 triệu USD; giày dép 168 triệu USD; máy ảnh, máy quay phim và linh kiện 158 triệu USD; máy móc, thiết bị, dụng cụ và phụ tùng khác 135 triệu USD; hàng thủy sản 88 triệu USD; xơ, sợi dệt 81 triệu USD; hàng dệt, may 53 triệu USD (Tổng cục Thống kê, 2020: 304-305). Năm 2020, điện thoại các loại và linh kiện vẫn đứng đầu các mặt hàng xuất khẩu sang Brazil với 619 triệu USD, cơ cấu mặt hàng xuất khẩu khác có sự thay đổi nhẹ, cụ thể là: máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện 230 triệu USD; máy móc, thiết bị, dụng cụ và phụ tùng khác 208 triệu USD; giày dép 147 triệu USD; máy ảnh, máy quay phim và linh kiện 122 triệu USD; xơ, sợi dệt 70 triệu USD; hàng thủy sản 48 triệu USD; hàng dệt, may 45 triệu USD; linh kiện, phụ tùng ô tô 42 triệu USD (Tổng cục Thống kê, 2022: 305-306).

Năm 2022, cơ cấu mặt hàng xuất khẩu của Việt Nam sang Brazil có sự thay đổi đáng kể so với các năm 2018 và 2020. Các

sản phẩm xuất khẩu chính của Việt Nam sang Brazil năm 2022 tăng mạnh so với cùng kỳ năm 2021 ở một số mặt hàng như sản phẩm nội thất từ chất liệu khác gỗ đạt 242 triệu USD, tăng 333%; sản phẩm mây, tre, cói và thảm đạt 609 triệu USD, tăng 25,6%; phương tiện vận tải và phụ tùng đạt 40,58 triệu USD, tăng 52,93%; hàng thủy sản đạt 32,16 triệu USD, tăng 73%; cao su đạt 6,85 triệu USD, tăng 66,81% (Trần Mạnh Tùng, 2023). Theo báo cáo của Bộ Công thương (2023), năm 2022 xuất khẩu nhóm hàng điện tử, máy tính và linh kiện có tăng trưởng khá (mặc dù tốc độ tăng chậm lại so với năm 2021) và chiếm tỷ trọng cao trong tổng kim ngạch xuất khẩu hàng hóa của cả nước. Trong cơ cấu hàng xuất khẩu của Việt Nam sang Brazil năm 2022, điện thoại các loại và linh kiện đạt 191 triệu USD, tăng 39,54% so với năm 2021.

Năm 2023, một số mặt hàng xuất khẩu chủ yếu của Việt Nam sang Brazil có mức tăng trưởng cao so với năm 2022 là hàng dệt may (11%), máy móc và thiết bị (6,6%), túi xách, vali (19,8%), phương tiện vận tải và phụ tùng (52%), sắt thép các loại (445%),... (Nguyễn Văn, 2023).

Ngược lại, Việt Nam cũng là thị trường nhập khẩu các mặt hàng sơ chế, nguyên liệu nông sản của Brazil như: ngô, đậu tương, thức ăn chăn nuôi, bông, nguyên liệu thuốc lá, quặng sắt... Tổng giá trị nhập khẩu một số mặt hàng chủ yếu từ Brazil năm 2018 là: ngô 494 triệu USD; thức ăn gia súc và nguyên liệu 472 triệu USD; bông 358 triệu USD; quặng và khoáng sản khác 300 triệu USD; đậu tương 144 triệu USD; sắt thép 97 triệu USD; nguyên phụ liệu thuốc lá 89 triệu USD; nguyên phụ liệu giày dép 74 triệu USD (Tổng cục Thống kê, 2020). Năm 2020, cơ cấu các mặt hàng này đã có sự thay đổi đáng kể: ngô 584 triệu USD;

bông xơ 540 triệu USD; quặng và khoáng sản khác 485 triệu USD; thức ăn gia súc và nguyên liệu 391 triệu USD; đậu tương 286 triệu USD (Tổng cục Thống kê, 2022).

Chỉ tính riêng 9 tháng đầu năm 2023, giá trị nhập khẩu ngô từ Brazil gần gấp đôi so với năm 2022 (720,4 USD so với 476,2 USD); giá trị nhập khẩu thức ăn chăn nuôi và nguyên liệu gần tương đương giá trị nhập khẩu của cả năm 2022 và lớn hơn giá trị nhập khẩu của năm 2021 (với số liệu lần lượt là 683,4 USD, 1.060,5 USD và 659,6 USD) (Trần Mạnh Tùng, 2023). Tuy nhiên, các sản phẩm nhập khẩu chính của Việt Nam từ Brazil có chiều hướng giảm như gỗ và sản phẩm gỗ (-57%), các chế phẩm thực phẩm khác (-45%), thức ăn gia súc và nguyên liệu (-17%), nguyên liệu thuốc lá (-14%), nguyên liệu dệt may, da giày (-15%)... (Nguyễn Văn, 2023). Lý giải cho điều này là do thị trường hàng hóa toàn cầu tiếp tục phải đối mặt với những biến động phức tạp về kinh tế, chính trị và xã hội. Tiêu dùng và các hoạt động kinh tế giảm sút trên diện rộng. Quy chuẩn thương mại toàn cầu và các rào cản bảo hộ tăng lên, trong khi nhu cầu tiêu dùng giảm đã ảnh hưởng đến xuất nhập khẩu, cung cầu và giá cả. Tại Việt Nam, nguồn cung cấp hàng hóa được đảm bảo, nhưng giá sản xuất có sự biến động. Trong khi chỉ số giá sản xuất cho ngành nông nghiệp, lâm nghiệp và thủy sản và chỉ số giá sản xuất cho dịch vụ có xu hướng tăng thì chỉ số giá sản xuất cho ngành công nghiệp, chỉ số giá nguyên vật liệu sử dụng trong sản xuất và chỉ số giá xuất nhập khẩu hàng hóa lại có xu hướng giảm. Tỷ giá thương mại hàng hóa (TOT) tăng trong giai đoạn này đã được thúc đẩy bởi sự biến động trong chỉ số giá xuất khẩu, thể hiện lợi thế của Việt Nam khi giá hàng xuất khẩu vượt trội

so với giá hàng nhập khẩu. Trong khi môi trường kinh tế trong nước khá thuận lợi cho doanh nghiệp Việt Nam mở rộng hoạt động sản xuất kinh doanh thì môi trường kinh tế ở thị trường Brazil lại không có được sự ổn định và tăng trưởng tốt. Tốc độ tăng trưởng kinh tế không ổn định, tỷ lệ thất nghiệp dù đã giảm nhưng vẫn ở mức cao, trong khi tình hình lạm phát luôn là vấn đề nhức nhối của quốc gia này. Sự suy yếu của nền kinh tế sẽ làm giảm nhu cầu của người dân đối với sản phẩm ngoại nhập, từ đó ảnh hưởng tới tình hình xuất nhập khẩu.

Có thể thấy, tiềm năng trao đổi thương mại giữa Việt Nam và Brazil còn rất lớn do Brazil là xã hội theo khuynh hướng tiêu dùng, có dân số đông, mức thu nhập khá, dư địa còn nhiều. Tính chung về xuất khẩu của Việt Nam sang Brazil hằng năm mới chỉ chiếm trên dưới 1% tổng kim ngạch nhập khẩu hàng hóa của Brazil, một số mặt hàng có thể mạnh của Việt Nam cũng mới chỉ chiếm 5-7% trong kim ngạch nhập khẩu các mặt hàng này của Brazil (Trần Mạnh Tùng, 2023).

3. Cơ hội, những vấn đề đặt ra và một số đề xuất nhằm thúc đẩy hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil thời gian tới

3.1. Đàm phán Hiệp định thương mại tự do (FTA) Việt Nam với Khối thị trường chung Nam Mỹ

Hiện nay Việt Nam đang tích cực thúc đẩy đàm phán FTA với MERCOSUR để đưa hiệp định này thành động lực khai thác thị trường Mỹ Latinh, trong đó có Brazil. Nếu FTA giữa Việt Nam và MERCOSUR được đàm phán thành công, Việt Nam sẽ có nhiều cơ hội để phát triển mạnh mẽ, khai thác thêm dư địa về thương mại với MERCOSURE, đặc biệt là Brazil. Brazil với tư cách một thành viên của MERCOSUR cũng có thể trở thành cầu

nối giúp Việt Nam hợp tác thương mại với MERCOSUR và tiếp cận thị trường các nước Mỹ Latinh.

Đối với hợp tác thương mại giữa Việt Nam và Brazil, FTA giữa Việt Nam và MERCOSUR sẽ góp phần thúc đẩy việc nâng kim ngạch thương mại giữa hai nước. Mục tiêu mà Việt Nam hướng tới là phấn đấu đưa kim ngạch thương mại hai chiều đạt 10 tỷ USD vào năm 2025, từ 15-20 tỷ USD năm 2030 (Theo: Hoàng Thùy, 2023). Ngoài ra, FTA giữa Việt Nam và MERCOSUR sẽ tạo lập môi trường kinh doanh cạnh tranh hơn cho doanh nghiệp. FTA cung cấp nhiều lựa chọn và mức giá phải chăng hơn cho người tiêu dùng. Mức cạnh tranh cao cũng sẽ khiến giá thành sản phẩm giảm. Điều này sẽ thúc đẩy các doanh nghiệp tự đổi mới để tìm ra những giải pháp thích ứng và tồn tại, từ đó thúc đẩy doanh nghiệp phát triển, tăng khả năng cạnh tranh trong trao đổi hàng hóa và hợp tác thương mại với các doanh nghiệp nước đối tác.

3.2. Những vấn đề đặt ra và một số đề xuất nhằm thúc đẩy hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil thời gian tới

Hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil thời gian qua đã đạt được những kết quả đáng ghi nhận, đặc biệt đã có bước phát triển mạnh mẽ những năm gần đây và có nhiều triển vọng để mở rộng, thúc đẩy hơn nữa trong thời gian tới nếu Việt Nam và MERCOSUR đàm phán thành công FTA. Tuy nhiên, thực tế cho thấy bên cạnh những mặt thuận lợi, hợp tác thương mại giữa Việt Nam và Brazil vẫn còn một số vấn đề đặt ra.

Hiện nay chưa có bất kỳ một FTA nào giữa Việt Nam và Brazil, các FTA vẫn đang trong quá trình đàm phán. Hàng hóa của Việt Nam phải chịu nhiều loại thuế phí

khi tiếp cận thị trường Brazil và làm giảm tính cạnh tranh trên thị trường này. Brazil đã thực hiện việc áp dụng hạn ngạch thuế quan đối với một số sản phẩm, tùy theo tính chất mùa vụ và sản lượng để đáp ứng nhu cầu sản xuất và tiêu dùng trong nước. Theo biểu thuế có hiệu lực chung của Brazil hiện nay, hàng hóa nhập khẩu từ Việt Nam đang chịu các mức thuế phổ biến từ 15-25%, nếu cộng thêm các loại phụ phí, thuế tại từng bang khoảng từ 5-10% thì mức thuế và lệ phí nhập khẩu lên tới 20-35% là rất cao, làm giảm đáng kể khả năng cạnh tranh. Xét theo giá trị kim ngạch hai chiều có thể thấy, Việt Nam đang phải chịu thâm hụt thương mại với Brazil và xu hướng này có thể tiếp tục tăng trong những năm tới. Nếu năm 2019 thâm hụt thương mại giữa Việt Nam và Brazil rơi vào khoảng gần 600 triệu USD, thì đến năm 2022 con số này đã lên tới hơn 2,3 tỷ USD. Bên cạnh đó, một số hàng hóa công nghiệp và tiêu dùng của Việt Nam xuất khẩu sang Brazil cũng có nguy cơ đối diện với các biện pháp phòng vệ thương mại của nước này (như mặt hàng thủy sản là đối tượng áp dụng các hàng rào kỹ thuật về kiểm dịch, kiểm hóa và quy cách bao bì đóng gói của cơ quan chức năng nước sở tại) (Trần Mạnh Tùng, 2023). Do đó, việc tích cực đẩy nhanh tiến trình đàm phán FTA với MERCOSUR là hết sức cần thiết, cần được vạch lộ trình với các mục tiêu cụ thể trong từng giai đoạn.

Thủ tục, giấy phép nhập khẩu còn phức tạp, rườm rà cũng là một trong những yếu tố hạn chế thúc đẩy thương mại giữa Việt Nam và Brazil. Bên cạnh đó là vấn đề chi phí xuất nhập khẩu cao do khoảng cách địa lý, chưa có tuyến vận tải hàng hóa và hành khách trực tiếp dẫn đến thời gian vận tải dài, các phương tiện vận chuyển chưa thuận lợi, logistics chưa đáp ứng nhu cầu

xuất nhập khẩu của hai bên. Ngoài ra, vấn đề logistics ảnh hưởng trực tiếp đến cuộc cạnh tranh giá cả và thời gian giao nhận hàng với các đối thủ xuất khẩu (Nguyễn Hạnh, 2023). Do đó, Chính phủ cần đẩy nhanh tiến độ nghiên cứu mở đường bay kết nối giữa Việt Nam và Brazil.

Bên cạnh đó, thị trường vẫn còn nhiều bất ổn sau cú sốc do dịch Covid-19. Đặc biệt, cuộc xung đột giữa Nga và Ukraine đã tác động tiêu cực đến tình hình xuất nhập khẩu và tiêu thụ hàng hóa ở nhiều nước trên thế giới. Việc này cũng ảnh hưởng đến sản xuất và xuất khẩu của Việt Nam và ảnh hưởng dây chuyền đến các hoạt động xuất nhập khẩu giữa Việt Nam với các nước, trong đó có Brazil. Sự phục hồi bền vững của nền kinh tế, nâng cao sức chống chịu trước những cú sốc, củng cố các quan hệ truyền thống và mở rộng những hướng quan hệ mới, khai thác thêm các lĩnh vực mới là những yếu tố quan trọng thúc đẩy hợp tác thương mại giữa Việt Nam và Brazil thời gian tới.

Trong kim ngạch xuất nhập khẩu giữa Việt Nam và Brazil thời gian qua, có thể thấy nhiều dư địa chưa thực sự được khai thác tốt để đẩy mạnh hợp tác thương mại giữa hai nước. Hợp tác thương mại giữa hai nước vẫn còn khiêm tốn, xuất khẩu của Việt Nam sang thị trường này chỉ chiếm trên dưới 1% nhu cầu nhập khẩu của Brazil. Các mặt hàng thế mạnh của Việt Nam như da giày, quần áo chỉ đáp ứng khoảng 6-7% nhu cầu tiêu thụ của Brazil. Trong khi đó, đây lại là những ngành hàng lợi thế của Việt Nam. Vì vậy, Brazil vẫn là thị trường giàu tiềm năng cho hàng hóa Việt Nam. Thời gian gần đây, nhiều mặt hàng của Việt Nam rất được người tiêu dùng Brazil quan tâm, nhưng thị phần hàng hóa Việt Nam tại thị trường này chỉ trên dưới 1% là con số

rất khiêm tốn (Cục Xúc tiến thương mại, 2022). Do đó, hai nước cần khuyến khích và thúc đẩy thương mại hai chiều, tăng cường trao đổi các đoàn doanh nghiệp đi khảo sát tìm hiểu thị trường, tìm cơ hội đầu tư và kết nối kinh doanh nhằm nâng tầm hợp tác thương mại - đầu tư tương xứng với tiềm năng, lợi thế của nhau (Thông tấn xã Việt Nam, 2023). Chính phủ hai nước cần đẩy mạnh trao đổi thông tin về chính sách liên quan tới các lĩnh vực ưu tiên hợp tác; phối hợp triển khai các chương trình hợp tác, xúc tiến thương mại dưới nhiều hình thức để tạo điều kiện cho các doanh nghiệp tham gia.

Ngoài ra, doanh nghiệp hai nước có thể thiếu thông tin, chưa hiểu hết thị trường của nhau và e ngại khoảng cách địa lý (Hoàng Thùy, 2023). Đặc biệt, có thể thấy các doanh nghiệp, địa phương, hiệp hội của Việt Nam vẫn chưa thật sự chủ động và quyết liệt trong công tác mở rộng thị trường, trong đó có thị trường Brazil. Do đó, các doanh nghiệp, hiệp hội, địa phương... của Việt Nam cần chủ động tham gia các chương trình xúc tiến trực tiếp như hội chợ, triển lãm, hội nghị xúc tiến, hội nghị doanh nghiệp,... tại Brazil. Ngoài ra, cần sự liên kết chặt chẽ giữa các doanh nghiệp trong nước để hỗ trợ nhau trong hoạt động xuất khẩu, mở rộng thị trường.

Thời gian tới, nếu việc đàm phán FTA giữa Việt Nam với khối MERCOSUR thành công, bên cạnh những cơ hội thì các doanh nghiệp Việt Nam cũng đứng trước nhiều thách thức do sức ép cạnh tranh. Vì vậy, các doanh nghiệp cần tự đổi mới để nâng cao năng lực cạnh tranh trong xuất nhập khẩu, cần làm tốt hơn nữa việc xây dựng thương hiệu, uy tín, chất lượng, giá cả cạnh tranh, đặc biệt cần có tầm nhìn dài hạn, chiến lược.

4. Kết luận

Hợp tác thương mại Việt Nam - Brazil đã có những bước phát triển nhanh chóng những năm gần đây. Hợp tác giữa các doanh nghiệp đang được mở rộng, đồng thời Chính phủ hai nước đã tổ chức nhiều hoạt động nhằm xúc tiến thương mại. Hiện nay, Việt Nam cũng đang tích cực khởi động đàm phán FTA với MERCOSUR, trong đó có Brazil là thành viên. Điều này mở ra nhiều cơ hội cho quan hệ hợp tác Việt Nam - Brazil trong thời gian tới. Tuy nhiên, hợp tác thương mại giữa hai nước còn gặp phải những khó khăn nhất định liên quan đến khoảng cách địa lý và kéo theo là chi phí logistics, vấn đề phòng vệ thương mại, ngoài ra còn những khó khăn khác liên quan đến bản thân các doanh nghiệp khi sự hiểu biết về thị trường còn có những hạn chế nhất định, nhiều doanh nghiệp còn chưa thực sự chủ động trong tìm kiếm cơ hội hợp tác... Do đó, cần có những giải pháp đồng bộ để khắc phục những hạn chế do cả các yếu tố khách quan lẫn chủ quan nhằm thúc đẩy hợp tác thương mại giữa hai nước trong thời gian tới □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Công thương (2023), *Báo cáo xuất nhập khẩu Việt Nam 2022*, Nxb. Hồng Đức, Hà Nội.
2. Cục Xúc tiến thương mại (2022), “Brazil - thị trường tiềm năng cho doanh nghiệp Việt”, Bộ Công thương Việt Nam, <https://moit.gov.vn/tin-tuc/thong-bao/brazil-thi-truong-tiem-nang-cho-doanh-nghiep-viet.html>
3. Nguyễn Hạnh (2023), “Brazil là đối tác thương mại lớn nhất của Việt Nam tại khu vực Mỹ La tinh”, *Báo Công thương* ngày 06/6/2023, <https://congthuong.vn/brazil-la-doi-tac-thuong-mai-lon->

- nhat-cua-viet-nam-tai-khu-vuc-my-la-tinh-256969.html
4. Hoàng Thùy (2023), “Thủ tướng muốn nâng kim ngạch thương mại Việt Nam-Brazil”, *Vnexpress* ngày 25/9/2023, <https://vnexpress.net/thu-tuong-muon-nang-kim-ngach-thuong-mai-viet-nam-brazil-4656893.html>
5. Thông tấn xã Việt Nam/Vietnam+ (2019), “Kỷ niệm 30 năm Ngày thiết lập quan hệ ngoại giao Việt Nam-Brazil”, *Vietnam+* ngày 11/5/2019, <https://www.vietnamplus.vn/ky-niem-30-nam-ngay-thiet-lap-quan-he-ngoai-giao-viet-nam-brazil/568675.vnp>
6. Thông tấn xã Việt Nam (2023), “Đưa kim ngạch thương mại hai chiều Việt Nam-Brazil đạt 10 tỷ USD năm 2025”, *Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam*, <https://dangcongsan.vn/thoi-su/dua-kim-ngach-thuong-mai-hai-chieu-viet-nam-brazil-dat-10-ty-usd-nam-2025-647724.html>
7. Tổng cục Thống kê (2020), *Xuất nhập khẩu hàng hóa Việt Nam 2018*, Nxb. Thống kê, Hà Nội, <https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2020/11/XNK-2018.pdf>
8. Tổng cục Thống kê (2022), *Xuất nhập khẩu hàng hóa Việt Nam 2020*, Nxb. Thống kê, Hà Nội, <https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2023/02/Ruot-XNKHH-2019-2003-Can3.pdf>
9. Tổng cục Thống kê, *Tổng giá trị xuất khẩu và nhập khẩu hàng hóa phân theo khối nước, phân theo nước và vùng lãnh thổ chủ yếu*, các năm từ 2000 đến 2022, <https://www.gso.gov.vn/px-web-2/?pxid=V0811&theme=Th%20C6%-B0%20C6%A1ng%20m%E1%-BA%A1i%20C%20gi%C3%A1%20c%E1%BA%A3>
10. Trần Mạnh Tùng (2023), *Báo cáo tổng hợp Đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở “Cơ hội thương mại và đầu tư cho doanh nghiệp Việt Nam ở Brazil”*, Viện Nghiên cứu Châu Mỹ, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.
11. Nguyễn Văn (2023), “Thương mại song phương Việt Nam-Brazil tăng nhưng vẫn đối mặt với thách thức”, *Thời báo Tài chính* ngày 07/11/2023, <https://thoibaotaichinhvietnam.vn/thuong-mai-song-phuong-viet-nam-brazil-tang-nhung-van-doi-mat-voi-thach-thuc-138981.html>